

УДК 811.11

Білецька Оксана Олександрівна

кандидат культурології,

Київський національний університет

культури і мистецтв

Київ, Україна

bel_o@ukr.net

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Метою статті є дослідити лінгвокультурологічну зумовленість перекладу текстового матеріалу в контексті міжкультурної комунікації. Це, насамперед, зумовлено тим, що переклад є видом творчої діяльності, що підпадає під правила лінгвістики та культурології. Так як кожна мова є унікальною, то мовна модель світу визначається через культурологічні особливості, тобто етнічні, соціальні особливості та норми, а також через економічні досягнення нації на певному щаблі її розвитку, отже культурологія стає невід'ємною частиною мовної моделі, тому насправді ми перекладаємо не мову, а культуру [8]. **Методологія дослідження** полягає у вивченні, аналізі та узагальненні інформації з метою розкриття припущення про схожість мов на замкнуту систему, ствердження про те, що культура народу та його мова є взаємопов'язаними та схильні впливати одна на одну, а особливий поворот у житті суспільства, пов'язаний з процесами інтеграції, глобалізації, зростання значення міжкультурних взаємин,

визначив глибоке взаємопроникнення функціонально-прагматичних і лінгвокультуролого-перекладознавчих досліджень. **Наукова новизна** роботи полягає в розширенні уявлення про лінгвокультурологічну зумовленість перекладацького процесу, що спирається на спорідненість культур, яка зазвичай веде до паралелізму змісту, що значно полегшує процес адаптації передачі інформації в порівнянні з тими випадками, коли культури взагалі не мають точок дотику. Оскільки не існує культур, в яких одні й ті ж знаки (мовні та немовні) створювали б подібні смисли й були б ідентичним чином організовані між собою, то не є можливим говорити про абсолютну відповідність адаптації елементів культури повідомлення-оригіналу та перекладеного повідомлення. **Висновки.** Культура визначає простір, за межі якого не можна виходити в процесі адаптації текстів перекладу для різних лінгвокультур, в якому мова як знакова система культури найчастіше використовується для передачі повідомлень. У цьому процесі, насамперед, необхідно встановити: чи можливо замінити елемент культури, що використовується в повідомленні-оригіналі відповідним еквівалентом або ж даний символ може бути перенесений в культуру перекладу тільки за допомогою вербальних засобів. Мова складається не лише із значень символів, у її основі лежить культурний код, що функціонує з метою виконання окремих комунікативних завдань.

Ключові слова: переклад, лінгвокультурологія, культурна реалія, лінгвокультурна еквівалентність, міжкультурна комунікація.

Белецкая Оксана Александровна кандидат культурологии, доцент, Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, Украина

Лингвокультурологическая обусловленность перевода в контексте межкультурной коммуникации

Цель статьи – исследование лингвокультурологической обусловленности перевода текстового материала в контексте межкультурной коммуникации. Это, в свою очередь, обусловлено тем, что перевод является видом творческой деятельности, подпадающей под правила лингвистики и культурологии. Так как каждый язык является уникальным, то языковая модель мира определяется через культурологические особенности, то есть этнические, социальные особенности и нормы, а также через экономические достижения нации на определенной ступени ее развития, следовательно культурология становится неотъемлемой частью языковой модели, поэтому на самом деле мы переводим не язык, а культуру [8]. **Методология исследования** заключается в изучении, анализе и обобщении информации с целью раскрытия предположения о сходстве языков с замкнутой системой, утверждении о том, что культура народа и его язык взаимосвязаны и склонны влиять друг на друга, а особый поворот в жизни общества, связанный с процессами интеграции, глобализации, увеличения значения межкультурных отношений, определил глубокое взаимопроникновение функционально-прагматических и лингвокультурологических и переводческих исследований. **Научная новизна** работы заключается в расширении представления о лингвокультурологической обусловленности переводческого процесса, которое бази-

руется на родстве культур, что, в свою очередь, обычно приводит к параллелизму содержания, тем самым значительно облегчая процесс адаптации передачи информации по сравнению с теми случаями, когда культуры вообще не имеют точек соприкосновения. Поскольку не существует культур, в которых одни и те же знаки (языковые и неречевые) создавали бы подобные смыслы и были бы идентичным образом организованы между собой, то не является возможным говорить об абсолютном соответствии адаптации элементов культуры сообщения оригинала и переведенного сообщения. **Выводы.** Культура определяет пространство, за рамки которого нельзя выходить в процессе адаптации переводных текстов для различных лингвокультур, в котором речь как знаковая система культуры чаще всего используется для передачи сообщений. В этом процессе, прежде всего, представляется необходимым установить, возможна ли замена элемента культуры, которое используется в сообщении-оригинале, соответствующим эквивалентом, или же данный символ может быть перенесен в культуру перевода только с помощью вербальных средств. Язык состоит не только из значений символов, в его основе лежит культурный код, который функционирует с целью выполнения отдельных коммуникативных задач.

Ключевые слова: перевод, лингвокультурология, культурная реальность, лингвокультурные эквивалентности, межкультурная коммуникация.

*Biletska Oksana PhD in Culture Studies, Associate Professor, Kyiv
National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine*

Culture and language influence upon translation in the context of intercultural communication

The purpose of the article is to investigate the cultural and linguistic condition of the translation of text material in the context of intercultural communication. This, in turn, is because the translation is a kind of creative activity and is a subject to the rules of linguistics and cultural studies. Each language is unique. The language model of the world is determined by the cultural characteristics, that is ethnic, social peculiarities and norms, as well as through the economic achievements of the nation at a certain stage of its development. Cultural studies are an integral part of the linguistic model, and some scholars tend to think that in reality we translate not language but culture [8, p. 155]. **The research methodology** consists in using such research methods as studying, analyzing and generalizing in order to open the assumption about the similarity of languages to a closed system, asserting that the culture of the people and its language are interconnected and tend to influence each other. Besides, a special turn in the life of society associated with the processes of integration, globalization, the growth of the importance of intercultural relationships, has determined the deep interpenetration of functional, pragmatic, language and culture studies and translational researches. **The scientific novelty** of the work is to expand the representation of the culture relationship, which usually leads to the parallelism of the content, greatly facilitating the process of adaptation in comparison with those cases where cultures do not have points of contact

at all. Since there are no cultures in which the same signs (linguistic and non-verbal) would create similar meanings and would be organized in the same way, it is not possible to speak of the absolute correspondence of the adaptation of the original message and the translated message culture elements. **Conclusions.** Culture determines the space beyond which it is impossible to come up with the adaptation of translation texts for various languages and cultures, in which language as a sign system of culture is most often used for the transmission of messages. In the process of adaptation, it is first of all considered necessary to establish whether it is possible to replace the element of culture used in the original message with the corresponding equivalent, or the given symbol can be translated into the translation culture only by means of verbal means. Language consists not only of the values of symbols; it is based on a cultural code that functions in order to perform certain communicative tasks.

Key words: translation, language and culture studies, culturally biased lexicon unit, language and culture equivalent, intercultural communication.

Вступ. Поняття культури на межі століть набуло нового звучання. У сучасному світі зростає важливість поняття культури, в якому значне місце приділяється опису та інтерпретації національних традицій людей, їх способу життя, специфіки поведінки, мислення й сприйняття навколишнього світу.

У зв'язку з цим змінилися й пріоритети лінгвістики: на сучасному етапі її розвитку все більше уваги приділяється питанням, пов'язаним з національно-культурною специфікою мов, з національною

своєрідністю образу світу, сформованого у лінгвокультурній спільноті. Теоретики перекладу, визнаючи особливе значення, яке має для перекладу культура, підкреслюють роль перекладу як найважливішого засобу міжкультурної комунікації.

Це дослідження орієнтоване на опис найбільш характерних розбіжностей в мовних картинах світу в представників інших лінгвокультурних спільнот і шляхів нейтралізації засобами перекладу культурних бар'єрів, здатних викликати «збої» в процесі опосередкованої двомовної комунікації. У зв'язку з цим досліджуються проблеми передачі змісту інформаційного тексту з особливою увагою до його «культурних» компонентів, спираючись на думки про те, що національно-культурні розбіжності є одним з фундаментальних труднощів у перекладі.

Аналіз попередніх досліджень. Менше ніж за вікове існування перекладу як об'єкта наукової думки були сформовані найрізноманітніші моделі, як у західній, так і в вітчизняній школі, що доводять складність і значимість даного явища. На сьогоднішній день переклад розглядається не як міжмовна, а як міжкультурна комунікація [13]. Дана тенденція спричинила виникнення в теорії перекладу таких щодо нових напрямків і явищ, як «лінгвокультурологічна модель перекладу й лінгвокультурна еквівалентність» [13], «культурна реалія» [14], «ретрансляція культурних смислів» [19].

Джерелом теоретичних передумов дослідження служать теоретичні роботи фахівців в галузі лінгвістики, теорії перекладу, лінгвокультурології як в нашій країні, так і за кордоном: Бархударов Л. С., Комісаров В. Н., Латишев Л. К., Тер-Мінасова С. Г., Хайруллин В. І., Швейцер А. Д. тощо.

Однією з останніх фундаментальних теоретичних робіт, що розглядають переклад з позицій лінгвокультурології стала робота Хайрулліна В. І. [26], яка обґрунтовує можливість і необхідність культурологічного підходу до перекладу й виявляє культуральні, та когнітивно-семантичні закономірності в мовному структуруванні дійсності. При описі способів подання культуральних ознак В. І. Хайруллін використовує фреймовий підхід. Розглянуті ним культуральні ознаки пов'язані з описом особи; простору й часу; з деякими громадськими інститутами; з деякими особливостями в повсякденному житті англійської та російської культур.

Новітнім дослідженням у галузі лінгвістики й міжкультурної комунікації є дослідження С. Г. Тер-Мінасової «Язык и меж культурная коммуникация» [24], в якій показано, як соціальні, національні й культурні відмінності відображаються в мові, розглядаються проблеми людського спілкування, міжкультурної комунікації, де головним (хоча й не єдиним) засобом спілкування був і залишається мова.

Засновник лінгвокультурологічного напрямку А. Лефевр писав про те, що переклад спочатку існував у двох іпостасях: буквальному та більш вільному. Для першого автор застосовує термін «translation», для другого – гіпотетичне латинське слово «traductio», щодо якого в однаковій мірі з вузько лінгвістичними, діють культурологічні / ідеологічні компоненти [33]. У даному випадку поняття еквівалентності та вірності різняться й не є відповідниками.

Відповідно, виникає питання про правомірність зарахування різних видів посередницької діяльності до поняття «переклад». Більшість теоретиків вирізняють переклад серед інших дотичних процесів перекладацької практики, що не підпорядковуються вимогам максимально можливої точної передачі своєрідності оригіналу: стилістичного, конотативного, семантичного тощо. Так, наприклад, Л. К. Латишев і Л. Л. Семенів розмежовують поняття перекладу й мовного посередництва [18]. Подібний розподіл знаходимо у роботах Л. С. Бархударова [3], Н. К. Гарбовського [9], З. Д. Львівської [21], А. Д. Швейцера [28] тощо. В. Н. Комісаров також класифікує подібний вид діяльності як пара перекладацька практика [16].

Визнаючи важливість культурологічного підходу до перекладу, згідно з яким специфіка культури може проявлятися через особливу мовну картину світу, а також через культуру, що описується в тексті, в роботі проводиться аналіз лінгвокультурологічної зумовленості текстового матеріалу, конкретизуються способи передачі елементів національної культури й мови (культурного компонента, зафіксованого в лексемах, стереотипах мовної поведінки тощо), вивчаються об'єктивні можливості культурно-прагматичної адаптації, з урахуванням особливостей трансляції культури при перекладі.

Викладення основного матеріалу. Термін «культура» звернений до трьох основних категорій людської діяльності: «особистим», при якому ми мислимо й функціонуємо як особистості; «Коллективному», при якому ми функціонуємо в соціальному контексті; й «експресивному», при якому суспільство висловлює себе.

Мова – єдиний соціальний інститут, без якого не може функціонувати жоден інший соціальний інститут; тому на нього спираються три стовпа, на яких і будується культура.

Культура народу та його мова є взаємопов'язані та схильні впливати один на одного [11, 23]. Дане твердження стало основою нового напрямку лінгвістики – лінгвокультурології, яка базується на результатах досліджень як у сфері лінгвокраїнознавства, так і в етнолінгвістиці, соціолінгвістиці, психолінгвістиці тощо. Дослідження Є. М. Верещагіна, В. Г. Костомарова [7; 8], Г. Гачева [10], Т. М. Дрідзе [12], Дж. Лакоффа [17], Г. Д. Томахіна [24] та ін. склали основу культурологічного підходу при вивченні багатьох явищ у мовах і мовленні, зокрема, у перекладі текстів.

Переклад, що включає перетворення думок, виражених однією мовою, однією соціальною групою, у відповідному вираженні для іншої групи, призводить до процесу культурного кодування, декодування й перекодування. При взаємодії культур між собою, необхідно враховувати всі великі мультикультурні чинники. Ми маємо справу не просто зі словами, написаними в певний час, визначеному місці й при певній суспільно-політичній ситуації; «Культурний» аспект тексту має величезне значення. У процесі перетворення, тобто перекодування з однієї культури в іншу, необхідно послідовно виділити відповідні атрибути щодо заданої культури для забезпечення достовірності читача.

Функція перекладу має можливість повноцінно замінити оригінал у процесі міжмовної комунікації відповідно до мети замовника. Метою перекладу може бути не тільки повноцінна передача змісту

оригіналу, але й дезорієнтація реципієнта, введення в оману, завдання сподобатися реципієнту, втілити за допомогою переказу не притаманну оригіналу політичну ідею тощо [2]. При цьому використані вербальні засоби залежать від перекладацького завдання, а не мовного складу оригіналу, що значно розширює функції перекладача.

У нашому сьогоденні практикується «вільний» підхід до поняття перекладу й сформованих до нього вимог, й поширюється на нарізно-манітніші види текстів. Для перекладача будь-який текстовий матеріал є сферою вирішення численних завдань щодо подолання труднощів і досягання компромісів у силу лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників (приналежності тексту до різних структурно-мовних, мовних, історико-культурних систем). Назва, внаслідок свого графічного протиставлення, багатofункціональності, полізмістовності, є особливим явищем, що характеризується нестійкістю та схильністю до змін, а текст, будучи продуктом як мовного утворення, так і феноменом культури [6], стає одним із джерел отримання даних, що можуть використовуватися в багатьох галузях мовознавства.

За Т. М. Дрідзе, обмін знаннями, навичками та вміннями, емоціями, цінностями не є можливим за межами утворення та інтерпретації текстів [12]. З одного боку, текст – це мовна одиниця, яка посідає певне місце серед інших лінгвістичних одиниць (фонема – морфема – слово – словосполучення – речення – надфразна єдність – текст), а з іншого – текст як одиниця мовлення стає елементом ряду наступних комунікативних одиниць: слово – висловлювання – предикація – текст, в якому текст сприймається як складний знак найвищого рівня [12].

Сучасний соціолінгвістичний підхід до вивчення тексту базується на дослідженні даних щодо особливостей лексики, синтаксису речень, водночас соціолінгвістична значимість тексту зумовлюється не використаними лексичними засобами й синтаксичними структурами, а внутрішньою єдністю, цілісністю, єдиним комунікативним завданням [12, 5].

На думку А. Д. Швейцера, соціальномаркованим є не вживання в тексті окремих одиниць, а використання всієї системи мови в цілому [29], а Л. М. Мурзін вважає, що значення будь-якої одиниці системи набуває визначеності лише на найбільш високому рівні, а найвищий рівень значення – текстовий – набуває визначеності на рівні культури [22]. Обидві точки зору можуть використовуватися в культурологічному підході щодо вивчення тексту. З одного боку, вся мовна система в цілому дає уявлення про етнокультурні особливості даного мовного колективу, з іншого – саме функціонування у тексті окремих одиниць може в повній мірі розкрити специфіку цих особливостей [7]. Найбільш точно відображає культурологічний підхід до вивчення тексту визначення Болотнової Н. С., згідно з яким текст – це комунікативно-орієнтований, концептуально обумовлений продукт реалізації мовної системи у межах певної сфери спілкування, що має інформативно-сміслову і прагматичну суть [4].

Так як культура є результатом колективного інтелекту й колективної пам'яті, тобто надіндивідуальний механізм зберігання як передачі деяких повідомлень (текстів), так і вироблення нових [20, с. 200], то культура може розглядатися як сукупність взаємо-пов'язаних

і взаємообумовлених текстів [1, с. 15]. Таким чином, вивчення культури може базуватися на вивченні текстів з позиції відображення в них мовних функцій: об'єднавчої (етнічної, етнокон-солідуючої, де мова визнається одним з ознак нації), естетичної (де мова є першоелементом національної літератури) й кумулятивної (відображення, фіксації, збереження, накопичення, передачі в мовних одиницях інформації про дійсність та суспільний досвід, який набуто людиною) [11, с. 34].

На думку А. Вежбицької різні культури висловлюються різними системами мовленнєвих актів, які кодифіковані в різних мовах [34, с. 26].

У сучасній інтерпретації проблеми взаємозалежності між мовою та культурою, яку вона відображає, головним поняттям є культурний компонент значення слова. Так як слово є позначення тієї чи іншої реалії дійсності, то у його семантиці можна виділити екстралінгвістичний зміст, що відображає національну культуру, яка обслуговується мовою. Подібно до того, як в культурі кожного народу є загальнолюдське й етнонаціональне, так і в семантиці кожної мови є відображення як загального, універсального компонента культур, так і своєрідності культури конкретного народу. Універсальний компонент обумовлений єдністю бачення світу людьми, які належать до різних культур, що в ХХ ст. відбувалося, а в ХХІ ст. відбувається з особливою інтенсивністю, завдяки уніфікації мислення й розвитку техніки [10, с. 430]. Універсальний культурний компонент притаманний еквівалентній лексиці. Семантичні відмінності еквівалентних слів, обумовлені відмінностями в реаліях, називають лексичним фоном слова (сукупністю знань, пов'язаних з певним словом у даній культурі) [8, с. 70–74].

Важливим елементом у вивченні культурологічного підходу в семантиці лексичних одиниць, що складають текст, є національно-культурний компонент. Він обумовлений етнічними, кліматичними та іншими особливостями, але не ідеологією суспільства.

За наявністю культурного компонента лексика поділяється на безеквівалентну, фонову, конотативну, конотативно-фонову. Фонова лексика відрізняється лексичним фоном, конотативна – за певної розбіжності фону розрізняється ще й емоційно-естетичними асоціаціями. Безеквівалентна лексика мови позначає специфічні явища місцевої матеріальної культури. В основному це об'єкти утилітарного призначення, що належать до побуту, дозвілля – їжа, одяг, рослинний та тваринний світ. Серед безеквівалентної лексики розрізняють екзотизми (слова, запозичені в чужу мову разом з об'єктом позначення), різні види етнографізмів, наприклад, історизми. Національно-культурна своєрідність лексики проявляється не тільки в наявності ряду специфічних слів, але й в значній відсутності слів для значень, виражених в інших мовах – лакунах. Поняття лакуни має на увазі значущу відсутність або наявність різного співвідношення в оціночному плані понять і відповідних номінативних одиниць при зіставленні в тій чи іншій мові.

Зокрема, знаки, їх конотативні, денотативні значення й референти в культурі оригіналу повинні бути заново відтворені в культурі перекладу таким чином, щоб реакція реципієнтів у культурі перекладу була еквівалентною реакції реципієнтів у культурі оригіналу. Конфлікт форми й змісту може бути успішно вирішено, якщо переклад відповідає таким вимогам: (1) він має сенс, (2) передає дух і манеру оригіналу, (3) має природну форму вираження в культурі перекладу, (4) здійснює ідентичний оригіналові вплив на реципієнта.

У перекладі завжди присутній культурний компонент: на практиці перекладач постійно зустрічається з «культурно забарвленими» контекстами навіть у тривіальних ситуаціях. Сучасні дослідження у сфері лінгвокультурології переконливо доводять, що будь-який текст і будь-яке висловлювання є культурно зумовленими, так, наприклад, поняття «хліб» у різних культурних спільнотах має неоднаковий зміст.

Культурологічний підхід до процесу перекладу передбачає класифікацію культурно-детермінованих одиниць різних мовних рівнів. Аналізуючи типи відносин між мовою і культурою на рівні тексту, можна запропонувати наступну класифікацію текстів [25, с. 76]:

- мономовних і монокультурний текст (створений з використанням однієї мови, описується один тип культури);
- мономовних і полікультурний текст (створений з використанням однієї мови, описані різні культурні пласти);
- багатомовний та монокультурний текст;
- багатомовний та полікультурний текст.

Усередині тексту існують різні класифікації культурно-детермінованих мовних одиниць. Так, В. І. Карасик виділяє наступні типи лексики [15, с. 127]:

- слова і вирази, які в концентрованому вигляді виражають специфічний досвід народу, що користується мовою (імена власні, культурно-історичні реалії, поширені алюзії, слова з емоційно-оцінним фоном, який усвідомлюється саме даними етносом та ін.);

– лексика з нечітко вираженими культурно-специфічними характеристиками (велика частина загальноновживаної лексики, що включає безліч концептів й артефактів, таких, як табурет, кружка, чашка, смуток, гнів, меблі тощо);

– слова й звороти, що мають універсальний характер для людства в цілому (наприклад, терміни).

Проте історичні та культурні факти навряд чи будуть відомими у подробицях, як і конкретно описані культурні ситуації. Крім того, незважаючи на однаковий рівень мовної компетенції носія мови оригіналу та мови перекладу, можливо відзначити певні відмінності, які необхідно враховувати при перекладі текстів притаманних певним культурам.

Так, К. Пінг у своїй статті «Культурні передумови» спирається на основні припущення, переконання та ідеї, які є культурно вкоріненими та широко поширеними, і впливають на переклад [32, с. 133]:

– культура є соціальним надбанням та не передається біологічними засобами;

– культура розподіляється між членами спільноти, а не є унікальною особливістю індивідуума;

– культура має символічний характер, який означає надання утворенням та подіям значень, які є зовнішніми по відношенню до них самих, і які самі по собі не можуть бути зрозумілі. Мова є найбільш типовою символічною системою у культурі;

– культура є інтегрованою. Кожен аспект культури пов'язаний з усіма іншими аспектами (переклад культурно-специфічних концепцій

та визначення культурно-пов'язаних термінів як умов, що стосуються концепцій, інституцій та персоналій, специфічних для культури мови оригіналу).

Також, працюючи зі змістом тексту, необхідно, наскільки це можливо, розмежувати дискурс і просторово-часовий фон тексту, для того, щоб визначити чи слід при адаптації використовувати менш знайомі отримувачу перекладеного повідомлення елементи культури повідомлення-оригіналу, або більш знайомі, але віддалені в часі від моменту отриманням, елементи культури перекладу. Визначальним фактором у даному випадку є мета адаптації, яка й обумовлює використання тих чи інших елементів культури оригіналу й перекладу. У тих випадках, коли необхідно надати тексту ознак переконливості або здійснити вплив на аудиторію, представляється доцільним використовувати елементи культури-реципієнта. З метою ж простої передачі інформації можливим є збереження елементів культури оригіналу.

Єдність форми й змісту обумовлює необхідність компромісу в процесі перекладу, коли з тих чи інших причин домінуючим стає один з цих аспектів. Проблема неперекладності виникає в тих випадках, коли потрібно абсолютна, а не відносна еквівалентність. Якщо наполягати на тому, що переклад не повинен допускати навіть мінімальної втрати інформації, то не тільки переклад, а й весь процес комунікації стає неможливим. Помилковим є ствердження, що реакція реципієнтів у культурі перекладу вимірюється тільки з точки зору розуміння інформації, так як інформативність є тільки одним з її властивостей. Для того, щоб виконувати основні цілі комунікації,

переклад повинен ще й спонукати реципієнта до подальших дій у перетворенні навколишньої реальності як за допомогою мовних елементів, так і з урахуванням культурної складової тексту оригіналу та перекладу.

Згідно із Е. Гаттом [31, с. 68] успішність перекладу в контексті міжкультурної комунікації визначається природністю використання мовних засобів і легкості сприйняття перекладеного повідомлення. Правильним вважати такий переклад, який передає значення й динаміку оригіналу. Поняття динаміки означає, що (1) переклад природним чином використовує мовні структури, а також, що (2) реципієнти в культурі перекладу не відчують труднощів при його сприйнятті.

Так як мова оригіналу й мова перекладу належать до різних культур, існує велика кількість понять, які не можуть бути «натуралізовані» в процесі перекладу. Природність вираження мовою перекладу в основі своїй є проблемою «сумісності» й проявляється на декількох рівнях:

- клас слів;
- граматичні категорії;
- семантичні класи;
- типи дискурсу;
- культурний контекст.

Успішний переклад як акт міжкультурної комунікації повинен співпадати з контекстом повідомлення, а загальний зміст повідомлення містить інформацію не тільки про об'єкти, події, абстрактні поняття й відносини між ними, а й залежить від вибору стилю й способу організації символів. Ще одним важливим елементом, що характеризує

природність перекладу, є ступінь відповідності повідомлення контексту певної аудиторії в культурі перекладу. У даному випадку успішність перекладу оцінюється на основі урахування досвіду й здатності сприй-няття та переробки перекладеного повідомлення реципієнтом.

Необхідно брати до уваги відносини, що визначаються через відмінності мов і культур, які використовуються при передачі повідомлення :

- мови й культури можуть бути близькими один до одного;
- мови можуть не мати спільних позицій, зокрема, між культурами спостерігаються деякі риси подібності;
- мови й культури не мають точок дотику [28, с. 312–313].

Спорідненість культур зазвичай призводить до паралелізму змісту, що значно полегшує процес адаптації в порівнянні з тими випадками, коли культури взагалі не мають точок дотику.

Так як не існує культур, в яких одні й ті ж знаки (мовні й немовні) створювали б подібні смисли й були б ідентичним чином організовані між собою, то не є можливим говорити про абсолютну відповідність адаптації елементів культури повідомлення-оригіналу та перекладеного повідомлення.

Існує кілька способів визначення того, наскільки повідомлення піддається адаптації для іншої лінгвокультури:

- чим більше повідомлення, тим успішніше воно може бути адаптоване й навпаки;
- чим менша кількість інформації й чим простіше структура повідомлення, тим легше воно адаптується та навпаки;

- адаптація виявляється успішнішою в тих випадках, коли культура оригіналу й культура перекладу мають риси подібності;
- адаптація є успішною, коли культура оригіналу й культура перекладу знаходяться на одному щаблі розвитку;
- чим менше спільного між мовами, тим вдаліший переклад;
- успішність адаптації може залежати від виразних можливостей мови перекладу.

Висновки. Отже, переклад – це явище комунікативне і культурне, важлива роль у якому відводиться мові. Він є заміною мовних знаків та елементів культури однієї мови, яка репрезентується в мові перекладу за допомогою інших мовних знаків, завжди спираючись на поняття норми й культури.

Культура визначає простір, за межі якої не можна виходити при адаптації текстів перекладу для різних лінгвокультур, у якому мова як знакова система культури найчастіше використовується для передачі повідомлень. У процесі адаптації, зокрема, необхідно встановити: чи можливо замінити елемент культури, що використовується в повідомленні-оригіналі відповідним еквівалентом, або ж даний символ може бути перенесений в культуру перекладу тільки за допомогою вербальних засобів. Мова складається не лише із значень символів, у її основі лежить культурний код, що функціонує з метою виконання окремих комунікативних завдань.

Список використаних джерел

1. Абрамов С. Р. Интертекстуальность как конституирующий признак и условие сосуществования семиотических систем / С. Р. Абрамов // Интертекстуальные связи в художественном тексте: межвуз. сб. науч. тр. – 1993. – С. 12–20.

2. Алексеева И. С. Текст и перевод : вопросы теории / И. С. Алексеева – Москва : Междунар. отношения, 2008. – 180 с.
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод : вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов – Москва : «Междунар. Отношения», 1975 – 240 с.
4. Болотнова Н. С. Художественный текст в коммуникативном аспекте и комплексный анализ единиц лексического уровня: монография / Н. С. Болотнова. – Томск : Изд-во Том. гос. ун-та, 1992. – 312 с.
5. Бондаренко Г. В, Крючкова Т. Б. Социоллингвистика и изучение текста / Г. В. Бондаренко // Теоретические проблемы социальной лингвистики. – 1981. – С. 275–289.
6. Брандес М. П. Стилистика немецкого языка : учеб. / М. П. Брандес. – Москва : Высшая школа, 1983. – 271 с.
7. Верещагин Е. М. Лингвострановедческая теория слова / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – Москва : Рус. яз., 1980. – 320 с.
8. Верещагин Е. М. Язык и культура : лингвострановедение в преподавании рус. яз. как иностранного : метод. руководство / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – Москва : Рус. яз., 1990. – 246 с.
9. Гарбовский Н. К. Теория перевода: учеб. для студ. вузов, обучающихся по спец. «Лингвистика и межкультур. коммуникация» / Н. К. Гарбовский. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2004.с – 542 с.
10. Гачев Г. Национальные образы мира / Г. Гачев. – Москва : Сов. писатель, 1988. – 445 с.
11. Гумбольдт В. Язык и философия культуры ; пер. с нем. яз / В. Гумбольдт. – Москва : Прогресс, 1985. – 451 с.

12. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации: проблемы семиосоциопсихологии / Т. М. Дридзе. – Москва : Наука, 1984. – 268 с.

13. Евтеев С. В. Интеркультура и перевод (лингвокультурологическая модель перевода) / С. В. Евтеев // Ментальность. Коммуникация. Серия: Теория и история языкознания : сб. ст. – 2007 – С. 51–63.

14. Казакова Т. А. Художественный перевод : в поисках истины / Казакова. – Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУ, 2006. – 221 с.

15. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 265 с.

16. Комиссаров В. Н. Перевод и языковое посредничество / В. Н. Комиссаров // Тетради переводчика : науч.-теоретич. сб. – Вып. 21. – 1984. – С. 19–26.

17. Лакофф Дж. Лингвистические гештальты / Дж. Лакофф // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая семантика. – Москва, 1981. – Вып. 10. – С. 350–368.

18. Латышев Л. К. Перевод: теория, практика и методика преподавания: учеб. пособие для студ. перевод. фак. высш. учеб. заведений / Л. К. Латышев. – Москва : Академия, 2003. – 192 с.

19. Леонтович О. А. Проблема ретрансляции и адаптации культурных смыслов / О. А. Леонтович // Вест. МГУ. Серия: 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2008. – № 2. – С. 18–24.

20. Лотман Ю. М. Избранные статьи по семиотике и типологии культуры. В. 3 т. Т. 1. / Ю. М. Лотман. – Таллин : Александра, 1992. – 479 с.

21. Львовская З. Д. Современные проблемы перевода / З. Д. Львовская; пер. с исп. – Москва : Издательство ЛКИ, 2008. – 244 с.
22. Мурзин Л. Н. Язык, текст и культура / Л. Н. Мурзин // Человек – текст – культура. – 1994. – С. 160–169.
23. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии ; пер. с англ. под ред. и с предисл., А. Е. Кибрика / Э. Сепир. – Москва : Прогресс, «Универс», 1993. – 654 с.
24. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб. пособие для студентов, аспирантов и соискателей по спец. «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – Москва : Слово, 2000. – 262 с.
25. Томахин Г. Д. Реалии – американизмы : пособие по страноведению : [Для ин-тов и фак. иностр. яз.] / Г. Д. Томахин. – Москва : Высш. школа, 1988. – 238 с.
26. Хайрулин В. И. Лингвокультурологические и когнитивные аспекты перевода : дис. ... д-ра филол. наук / В. И. Хайрулин. – Москва, 1995. – 355 с.
27. Цатурова И. А. Переводческий анализ текста. Английский язык : учеб. пособие с метод. рекомендациями. / И. А. Цатурова, Н. А. Каширина. – Санкт-Петербург : Перспектива, Изд-во «Союз», 2008. – 294 с.
28. Швейцер А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – Москва : Наука, 1988. – 214 с.
29. Швейцер А. Д. Ведение в социолингвистику / А. Д. Швейцер, Л. Б. Никольский. – Москва : Высшая школа, 1978. – 216 с.

30. Bonvillain N. Language, culture, and communication : the meaning of the messages. – Prentice Hall, 1999. – 405 p.

31. Gutt E. Translation and relevance : cognition and text. – Oxford : Blackwell Publishers, 2000. – 271 p.

32. Ke Ping. Cultural Presuppositions and Misreadings. *Meta : journal des traducteurs*. – *Meta : Translators' Journal*, vol. 44, no. 1, 1999, pp. 133–143.

33. Lefevere A. Translation : Its genealogy in the West. – *Translation, History and Culture*. – London: Pinter, 1995. – pp. 14–28.

34. Wierzbicka A. Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction. – Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 1991. – 502 p.

References

1 Abramov, S.R. (1993). Intertextuality as a constituent sign and condition for the co-existence of semiotic systems. *Intertekstualnye svyazi v hudozhestvennom tekste [Intertextual relations in the literary text]*, pp. 12–20.

2 Alekseeva, I.S. (2008). *Text and translation. Issues on theory*. Moscow: Mezhdunarodnye Otnosheniya.

3 Barkhudarov, L.S. (1975). *Language and translation (Questions of the general and particular theory of translation)*. Moscow: Mezhdunarodnye Otnosheniya.

4 Bolotnova, N.S. (1992). *Artistic text in communicative aspect and complex analysis of lexical level units*. Tomsk: Tomsk State University Publishing House.

5 Bondarenko, G.V., and Kryuchkova, T.B. (1981). Sociolinguistics and text study. *Teoreticheskie problemy sozyalnoi lingvistiki* [*Theoretical problems of social linguistics*], pp. 275–289.

6 Brandes, M.P. (1983). *Stylistics of the German language*. Moscow: Vysshaya Shkola.

7 Vereshchagin, E.M. and Kostomarov, V.G. (1980). *Linguistic-regional theory of the word : methodic guide*. Moscow: Russkyi Yazyk.

8 Vereshchagin, E.M., Kostomarov, V.G. (1990). *Language and Culture*. Moscow: Russkyi Yazyk.

9 Garbovsky, N.K. (2004). *Theory of Translation: A Textbook for «Linguistics and intercultural communication» students*. Moscow: Moscow University Publishing House.

10 Gachev, G. (1998). *National images of the world*. Moscow: Sovetskyi Pisatel.

11 Humboldt, W. (1985). *Language and philosophy of culture*. Moscow: Progress.

12 Dridze, T.M. (1984). *Text activity in the structure of social communication: the problems of semiosociopsycholog*. Moscow: Nauka.

13 Evteev, S.V. (2007). Interculture and translation (language and cultural model of translation). *Mentalnost. Kommunikatsiia. Seriiia. Teoriia i istoriia iazykoznaniiia* [*Mentalnost. Kommunikatsiya. Perevod, Theory and History of Language Studies*], pp. 51–63.

14 Kazakova, T.A (2006). *Artistic translation: in search of truth, Publishing*. St. Petersburg: House of St. Petersburg State University.

15 Karasik, V. I. (2002). *Language circle: personality, concepts, discourse*. Volgograd: Peremena.

- 16 Komissarov, V.N. (1984). Translation and language mediation. *Tetradī perevodchika : nauchno-teoreticheskii sbornik* [Translator's Notebooks: A Scientific-Theoretical Collection], issue. 21, pp. 19–26.
- 17 Lakoff, J. (1981). Linguistic Gestalts. *Novoe v zarubezhnoi lingvistike Lingvisticheskaya semantuka* [New in Foreign Linguistics, (Linguistic semantics)], Issue. 10, pp. 350–368.
- 18 Latyshev, L. K. (2003). *Translation: Theory, Practice and Methods of Teaching*. Moscow: Academiya.
- 19 Leontovich, O.A. (2008). The problem of retranslation and adaptation of cultural meanings. *Bulletin of the Moscow State University, Linguistics and Intercultural Communication*, Series 19, vol. 2, pp. 18–24.
- 20 Lotman, Y. M. (1992). *Selected articles on semiotics and the typology of culture*. Tallinn: Aleksandra.
- 21 Lvovskaya, Z. D. (2008). *Modern problems of translation: Trans. from Spanish*. In 3 Vol. Moscow: LKI Publishing House.
- 22 Murzin, L. N. (1994). Language, Text and Culture. *Chelovek – tekst – kul'tura* [Human-Text-Culture], pp. 160–169.
- 23 Sepir, E. (1993). *Selected Works on Linguistics and Culture Studies*. Moscow: Progress.
- 24 Ter-Minasova, S. H. (2000). *Language and Intercultural Communication*. Moscow Slovo.
- 25 Tomakhin, G.D. (1988). *Realities – Americanisms: A Handbook on Regional Studies*. Moscow: Vysshaya Shkola.
- 26 Khairulin, V.I. (1995) *Language, Culture and Cognitive Aspects of Translation* : Thesis ... Dr. Philol. Science, Moscow.

27 Tsaturova, I.A. (2008). *Translation of the text. English: a study guide with the method. Recommendations, Perspectiva*. St. Petersburg: Soyuz Publishing House.

28 Schweitzer, A.D. (1988). *Translation theory: Status, problems, aspects*. Moscow: Nauka.

29 Schweitzer, A.D. and Nikolskiy, L.B. (1978). *Introduction into Sociolinguistics*. Moscow: Vysshaya Shkola.

30 Bonvillain, N. (1999). *Language, culture, and communication: the meaning of the messages*. Prentice Hall.

31 Gutt, E. (2000). *Translation and relevance: cognition and text*. Oxford: Blackwell Publishers.

32 Ke Ping (1999). Cultural Presuppositions and Misreadings. *Meta : journal des traducteurs. Meta : Translators' Journal*, vol. 44, no.1, pp. 133–143.

33 Lefevere, A. (1995). *Translation: Its genealogy in the West, Translation, History and Culture*. London: Pinter, pp. 14–28.

34 Wierzbicka, A. (1991). *Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.